

Od Redakcji

Z wielką przyjemnością składamy na ręce Czytelników kolejny tom *Źródeł humanistyki europejskiej* („Iuvenilia Philologorum Cracoviensium”). Zebrane w tej książce artykuły są wynikiem pracy uczestników kursu *Warsztaty pracy naukowej II*, prowadzonego przez prof. dr. hab. Kazimierza Korusa dla doktorantów II roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku akademickim 2010/2011, i stanowią wyraz różnorodności zainteresowań naukowych uczestników zajęć. Dotyczą one zjawisk sięgających od starożytności po czasy współczesne i wskazują na antyczne źródła tradycji literackich, prądów intelektualnych i sposobu widzenia świata.

Czwarty tom *Źródeł humanistyki europejskiej* zawiera prace, które koncentrują się zasadniczo wokół trzech głównych wątków: antycznych korzeni kultury europejskiej, roli mitu w literaturze od antyku po współczesność oraz ciągłej obecności pewnych wątków i motywów wywodzących się z literatury starożytnej, a także kultury antycznej jako jednej z tradycji będących częścią składową ogólnego dziedzictwa kulturowego Europy.

Pierwsza część, zatytułowana *Antyczne korzenie kultury europejskiej*, składa się z tekstów skupiających się na roli kultury antycznej w kształtowaniu światopoglądu, tradycji literackiej czy kultury materialnej zarówno jednostek, jak i zbiorowości. Magdalena Romanowska bada w swoim artykule antyczne źródła światopoglądu Aleksandra Hercena, intelektualisty rosyjskiego żyjącego w XIX wieku, skupiając się przede wszystkim na jego inspiracji filozofią antyczną, heglizmem, a także na głęboko etycznym wymiarze jego przemyśleń na temat natury wolności człowieka i związanej z nią odpowiedzialności. W tekście zatytułowanym „*Montenegrina Romana*” – *antyczne źródła kultury Boki Kotorskiej i wybrzeża czarnogórskiego* Katarzyna Sudnik przedstawia historię tego w pewnym momencie najbardziej cywilizacyjnie i kulturowo rozwiniętego regionu Bałkanów. Zwraca uwagę na dominujące wpływy łacińskie, a później włoskie, oraz podkreśla, że lokalne dialekty słowiańskie upowszechniły się dopiero około XVII i XVIII wieku i że spuścizna literacka całego regionu jest wypadkową działania różnych elementów kulturowych wymagających od badacza podejścia interdyscyplinarnego. Janusz Ryba przedstawił sylwetkę Janusza Jędrzejewicza i wpływ jego reformy nauczania języków klasycznych w Drugiej

Rzeczypospolitej. Reforma ta, prowadząca między innymi do ograniczenia programu nauczania greki, ukazana jest jako zgodna z programem ideologicznym polityków będących zwolennikami Józefa Piłsudskiego i w dużej mierze zorientowana na wychowywanie uczniów w duchu patriotyzmu. Z drugiej strony wprowadziła ona innowacyjne metody nauczania, które stały się podstawą współczesnej edukacji języków klasycznych.

Prace zebrane w drugiej części pod wspólnym tytułem *Mitologiczne inspiracje literatury* stanowią przede wszystkim próbę odnalezienia w literaturze wątków zaczerpniętych z antyku lub koncentrują się na pojęciu mitu jako podstawie do rozważań nad tożsamością indywidualną i zbiorową, a także nad tożsamością artystyczną. Anna Wołek odwołuje się w swym artykule do starożytnych pism Owidiusza, Petroniusza, Wergiliusza i innych, w których poszukuje opisów harpii i strzyg, by następnie, porównując je z opisami ze współczesnej powieści popularnej, wysnuć tezę, że w ramach literackiego uniwersum postaci te można postrzegać jako antyczne źródła literackie współczesnych postaci wampirów. Marcin Kaleta analizuje motyw nawiedzonego domu w literaturze starożytnej Grecji. Sięgając do dzieł Pliniusza Młodszego, Lukiana i Plauta ukazuje sposób funkcjonowania mitu nawiedzonego domu w literaturze antycznej, omawia źródła opowieści o duchach i zjawach (folklor ludowy), by wykazać, że motyw ten, choć zazwyczaj kojarzony z literaturą grozy popularną szczególnie od XIX wieku, ma pochodzenie antyczne i przetrwał w niemal niezmienionej formie do czasów współczesnych w różnych gatunkach literatury pięknej, popularnej i faktu. Andrzej Visentini omawia sposób, w jaki funkcjonuje humor w utworze francuskiego średniowiecza zatytułowanym *Tristan en prose*. Zajmuje się jego przejawami w warstwie tekstowej dzieła oraz funkcjonowaniem w obrębie świata przedstawionego. Podkreślony zostaje przede wszystkim niewielki zasób środków wyrazu służących wytworzeniu humoru wypowiedzi i humoru sytuacyjnego, zarówno w narracji, jak i w reakcjach bohaterów. W artykule poświęconym motywowi wieży w średniowiecznej powieści francuskiej *Partonopeu de Blois* Karolina Leśniewska wskazuje na to, że poza typową symboliką tego elementu architektonicznego (duma, męstwo) wieża w omawianej powieści pełni także inne funkcje – na przykład nadaje rytm akcji i wskazuje na możliwe interpretacje relacji między głównymi bohaterami. Prześledzenie symboliki wieży pozwala autorce na przedstawienie bogactwa znaczeniowego tekstu będącego przedmiotem artykułu. Tekst Katarzyny Gaweł-Jaworskiej stanowi próbę porównania sposobu, w jaki funkcjonują w literaturze symbole Graala i „błękitnego kwiatu”. Stosując między innymi metody krytyki psychoanalitycznej, autorka wskazuje na podobną rolę, jaką oba te symbole odgrywały w procesie poszukiwania absolutu i dążenia do samopoznania bohaterów literackich w dziełach odległych od siebie w czasie o kilka stuleci. Z tej perspektywy tak Graal, jak i „błękitny kwiat” jawią się jako symbole wyrażające fundamentalne pytania dotyczące początków i istoty egzystencji. Anna Siwica analizuje *Ganymeda* Johanna Wolfganga von Goe-

thego i Friedricha Hölderlina. Porównując utwory obu poetów, które omawia w kontekście innych ich prac poetyckich, stara się wykazać podobieństwa i różnice w podejściu do mitu o księciu Troi, do samej mitologii, kwestii przyrody, a także roli autora w utworze poetyckim. W swoim tekście Fabio Boni śledzi losy czworga bohaterów tragedii Vittoria Alfieriego, skupiając się na niemożności kochania, która ich charakteryzuje. Stosując narzędzia psychoanalizy, bada problem drugiego „ja”, właściwy części tych postaci. Interesuje go ich narcyzm i rozszczepienie osobowości.

Artykuły w części trzeciej *Europa na styku kultur*, mają wskazać na to, że antyczne źródła światopoglądu jednostek i zbiorowości stanowią jedynie element europejskiej tożsamości, będącej wypadkową działania różnych tradycji literackich powstających w różnych kręgach kulturowych. Karolina Rak przybliża sylwetkę Muhammada Asada, jednego z najważniejszych współczesnych intelektualistów muzułmańskich, kładąc nacisk na jego biografię, w której splatają się elementy dziedzictwa żydowskiego, chrześcijańskiego i muzułmańskiego. Bada przede wszystkim wpływ kultury judeochrześcijańskiej na dokonane przez Asada tłumaczenie Koranu, przesyczone metaforą nieobecną w innych przekładach tej księgi. Tomasz Winiarski analizuje powieść *Miranda* Antoniego Langego w celu wyśledzenia w niej odniesień do kultury indyjskiej. Zajmują go przede wszystkim zapożyczenia językowe i literackie, a także nawiązania do koncepcji filozoficznych sankhji i buddyzmu oraz stosunek autora do mającej wówczas miejsce orientalizacji kultury europejskiej. W tekście poświęconym funkcji mitu habsburskiego w opowiadaniu *Kawiarnia San Marco* Claudia Magrisa Natalia Chwaja przypomina młodzińcze studium autora na temat znaczenia tego zjawiska dla kultury austro-węgierskiej przełomu XIX i XX wieku. Omawia także wpływ tej pracy na późniejszą twórczość literacką Magrisa na przykładzie wybranego opowiadania z tomu *Mikrokosmosy*. Analiza tego tekstu pozwala dostrzec znaczenie mitu habsburskiego dla uformowania się drogi literackiej autora, jego tożsamości jako pisarza i triesteńczyka. W artykule dedykowanym biografii miejsc współczesnego pisarza brytyjskiego Petera Ackroyda Karolina Kolenda stara się ukazać biografię Albionu, Londynu i Tamizy w kontekście pisarstwa autobiograficznego, jak zdefiniował je Tomasz Mann w prologu do powieści *Józef i jego bracia*. Prace Ackroyda odczytuje jako specyficzne artystyczne autobiografie, których celem jest zarówno opowieść o początkach angielskiej tożsamości, jak i o tożsamości pisarza związanego z konkretnym miejscem i kontynuującego konkretną literacką tradycję. Anna Gwiżdż zajmuje się twórczością Konstandinosa Kawafisa, wyodrębniając w niej wątek walki pogaństwa z chrześcijaństwem. Autorka bada rolę motywu wojny religijnej w utworach poety, konfliktu między hedonizmem a ascetyzmem, i wreszcie konflikt emocjonalny samego autora, który jest w nich czytelny.

Mamy nadzieję, że zebrane w tym tomie artykuły choć w części przybliżą problemy, jakie zajmują ich autorów, i będą stanowić cenne źródło wiedzy nie

tylko dla filologów. Życząc Czytelnikom przyjemnej lektury, redaktorki tomu chciałyby złożyć wyrazy wdzięczności Panu Profesorowi Kazimierzowi Korusowi za cenne wskazówki i pomoc merytoryczną. Pani dr Anastazji Oleśkiewicz dziękujemy za pracę włożoną w przygotowanie tomu.

*Anna Siwica, Katarzyna Sudnik,
Katarzyna Gawel-Jaworska, Karolina Kolenda*
Kraków, lipiec 2011